

Gyógyszerésztörténeli közlemények

Gyógyszerészet 26. 66—67. 1982.

Egy múlt századbéli patika házi- és rendszabályai

(III. rész)

DR. ZBORAY BERTALAN

Korábbi közleményeimben¹ ismertettem a debreceni „Egyszarvú” gyógyszerész alkalmazottai részére a tulajdonos (Rothschneck Károly) által a múlt század végén összeállított „szabályzat”-ot, amelyben részletesen előírta az officinai, valamint a laboratóriumban végzett munkálatokban megkívánt magatartást és szakmai előírásokat. E befejező részben az éjjeli szolgálat (inspectio) továbbá olyan általános rendelkezések ismertetését adom, amelyek esetleg — a mai körülmények közt is — figyelemre méltóak.

*

IX. § INSPECTIO

Csak is segédek között hetenként fölváltva egy vasárnap reggeltől másikkig tartatik a naponta kiszabott idő elteltével.

1. Az inspectiós reggeli kinyitásra már öltözve tartozik lenni, míg a másik legfeljebb akkor kelhet föl.

2. Az inspectiós jókor a reggeli és vacsora utáni és éjjeli expedítiót végzi a közönség iránt türelemmel és szíves készséggel. Bármily csekély előfordult expedíciónál vagy telephon-használtnál, reggel fölszólítás nélkül jelentést teszen.

3. Az inspectiós szigorú kötelessége este és éjjel a gyógytári ajtók bezárására, valamint reggel kinyitására felügyelni és azt egyedül csupán a laboránsra vagy gyakornokra bízni sohasem szabad.

4. Bezárás előtt meggyőződik, hogy a laboráns sorrend szerint minden estéli dolgát tisztán és rendben tökéletesen elvégezte-e?

5. Naponta estéli $\frac{3}{4}$ 10 órakor személyesen a gangajtót bezárja a gangon és a laboratóriumban gázlángokat elzárja s a kulcsokat a cassába a többihez teszi; a gyógytári éjjeli lámpát meggyújtja, 10 órakor a gyógytári ajtók bezárására felügyel és akkor személyesen eloltja a lángokat és bezárja a gázórát, az ablak párkányára teszi a gyógytári belső üvegajtó és cassa fiók kulcsokat, előkészíti kézhez a gyufát, gyertyát, slafrockját, papucsát.

6. Lefekvéskor lábbelit tisztítás végett mindenki tegye ki a laboratóriumba, és az ajtót zárja be maga után, nehogy a laboráns éjjel míg alszanak a nyitva hagyott ajtón garázdálkodhassék kedve szerint a szobában vagy gyógytárban, minthogy kár esetén felelősek!

7. Éjjeli esengetéskor a külső nagy vasajtót nem szabad egyszerre kinyitni, hanem előbb azon levő kis rostélyon át meggyőződni, hogy van-e ott valaki? és mit akar? és az esetben is kézi eladások a pénz beadása esetén a kis rostélyon át eszközlen-

dők, csak ha oly recept adatik be, melynek elkészítése huzamosabban tart, bocsátandó be a vevő.

8. Azért a másikkal is folyvást az üzletben kell lenni 10 óráig *fenn és ébren*, hogy ha egy vevőnél vagy receptnél több gyűlne össze, segíthessen az expedícióban, éppen ezért az ágyakat bezárás előtt semmi szín alatt nem szabad előre megvetni.

9. Az üzletből pedig nappali kimenőknél kívül sem nappal, sem este, sem éjjel egy percre is eltávolozni nem szabad, hanem ottan az estéli és a jókor reggeli szabad időt írás- vagy olvasással töltve önképzésre fordítandó, különösen pedig új segédeknek üzleti könyvek tartalmábani tájékoztató tanulmányozására; nincs kizárva azonban, hogy rendkívüli esetben ezen időket sürgős foglalkozással tölthetők.

X. § ÁLTALÁNOS JEGYZETEK

1. A következő körülmények nincsenek megengedve:

- a) az ajtóba való ácsorgás,
- b) az ajtóba való üldögélés,
- c) a gyógytári bútorok, eszközök vagy más szerek a szobába vagy a szobai bútorzat laboratóriumba való hurcolása és a gyógytárból a segéd szobába nyíló ajtó téli éjjelen kívül betéve tartása,
- d) bármilyen zajos társas összejövetelek akár nappal, akár este,
- e) dolog ideje alatt, foglalkozás közben dohányzás vagy ingujjra való levetkezés vagy föltett kalappal való járkálás,
- f) fiókok gombjain vagy állványok szélére való fölállás, valamely szer levételért, akár gyógytár, kamra, pince vagy padon,
- g) a gyógytárban vagy ahhoz közel eső helyiségekben a dalolás, füttyülés vagy más zajos lármás jelenetek,
- h) a pince lépcsőre vagy aljain bármilyen edény letétele,
- i) vásárlói női közönséggel vagy cselédséggel szemben minden az üzletbe nem tartozó fölösleges szószaporítás, bizalmaskodás, feltűnni akaró fixírozások, vagy éppen tolakodás, mint kártékony és az üzlet tekintélyét sértők és rendhábortók tökéletesen tiltva vannak!

2. A könyvekkel kíméletesen és tisztán kell bánni, azokba beírásokat vagy éppen firkálásokat, jegyzeteket tenni nem szabad.

3. A receptúrákban és állványokban levő fiókok teljesen betölve, az üvegajtók pedig folyton betéve tartandók, nehogy valaki neki menjen és esetleg szemét kiüti.

4. A laboráns és gyakornok az üzlet szükségletére tartván, azoknak dolguk mellől privát ügyekben külön küldözgetése vagy elfoglalása meg nem en-

¹ Gyógyszerészet 23 (6), 301 (1979)
Gyógyszerészet 25 (2), 63 (1981)

gedhető, hanem a segéd urak intézkedjenek úgy, hogy bevásárlásaikat, beretválkozást vagy egyéb ügyüket kimenőkön végezzék, nehogy az üzletben fennakadást támasszanak.

5. Mindenféle dolog vagy foglalatosság minőséghez képest hová tartozik vagy a receptúránál vagy a laboratóriumban végzendő, a szobában pedig annak tisztán és rendben tartása céljából, soha semmiféle sem végzendő. A lámpa ott csak vacsora után gyújtható meg, addig úgyis világít a laboratóriumi gázlámpa. Kinek-kinek ruhái és eszközei saját szekrényében tartandó.

6. Miután az üzlet és háztartás tökéletesen önállóan úgy vannak ellátva és felszerelve, hogy soha egyiknek a másikhoz folyamodni nincs szüksége, tehát a legszigorúbb figyelmeztetés vagy azonnali elbocsátás terhe alatt meg van tiltva, hogy az üzleti személyzet a háziaktól valamit kérjen vagy adjon!!

7. A közönség iránti illem, gyorsabb fölkelhetés, valamint saját egészségi szempontjából mindenki hálóköntös és papuccsal tartozik magát ellátni, melyeket minden este maga mellé, kezéügyébe előkészíthessen.

8. Zsebkés és írónnal mindenki tartozik magát folyamatosan ellátva tartani, hogy azok szükség esetén kéznél legyenek.

9. A közönség vagy orvosságra váró cseléd iránt bármelyik orvos rendelvényére annak sikerét, hatását, erejét vagy gyengeségét illetőleg vagy bármi bírálatot és egyik vagy másik orvos előnyére vagy hátrányára összehasonlítást tenni a józan ész és illem egyáltalán tiltja.

10. Miután az asztalra időszak szerint változva oly ételek találhatók, melyek egy tisztességes polgári házat megilletik, óhajtom, hogy annak minden fogásából mindenki egyenlő arányban étkezzék, mert a kosztadó gazdára rendkívül kellemetlen az inyeczkedés és válogatás. Bejelentett és megállapított betegség — természetesen kivétel alá esik.

11. A segéd urak műveltségével járó ügybuzgalommal, rendszeretből, állásuk komolyságához méltóan megvárom, hogy távollétemet nem használják föl az üzletből félrevonulásra vagy házból eltávozásra, hanem ottan időszak szerint a rendszabálynak megfelelően foglalkozva helyt álljanak, sőt alárendeltjeiknél is ezen rendszabály mindenbeni szigorú pontos és lelkiismeretes magatartására hassanak, mert amennyire megnyugvásomra szolgál oly segéd urakat, kik szakképzettségük, ildomos modoruk, lelkiismeretes eljárásukkal bizalmomat és megelégedésemet megnyerik, havi díjaikat fokozatosan fölemelni — az igazság érdekében — épp oly szigorral említendem föl az ellenkezőleg eljáró segéd urak bizonyítványaiban netáni hiányos képzettségüket és rendellenes maguktartását, ha ezek iránti figyelmeztetésem sikertelen lett volna.

Az ismertetett „rendszabályok” mai szemmel bizonyára túl aprólékosnak, esetleg kicsinyesen fontoskodónak tekinthetők, nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy ezek a

„paragrafusok” jórészt az akkori gyógyszerértelmezéslajdonosok jó hírnevét és persze anyagi érdekeit is szolgálták, másrészt a szakmai utasítások a gyógyszerészeti gyakorlat és magatartás olyan elemi követelményeit írták elő, melyeket akkoriban (XIX. sz. vége) még a gyógyszerértelmezésben — gyakorlat közben — kellett elsajátítani, tekintve hogy a két éves egyetemi kiképzésben „Gyógyszerészet” kollégium nem szerepelt, mert e tárgynak tanszéke nem volt.

Д-р Б. З б о р а н: *Правила функционирования одной аптеки прошлого века*

В ранее опубликованных сообщениях были изложены „правила” составленные владельцем аптеки для сотрудников дебревенской аптеки к „Золотому единорогу” в конце прошлого века, в котором он (Карой Ротшнек) подробно предписал поведение требуемое при работе в аптеке и лаборатории и профессиональные предписания. В заключительной части излагаются правила ночного дежурства (инспекции), и далее такие общие меры, которые — в настоящих условиях работы — также заслуживают внимания.

Dr. B. Z b o r a n: *Rules of order and regulation of the service of a Hungaria pharmacy in the past century Part III*

In the previous papers [Gyógyszerészet 23 (8) 301 (1979); 25 (2) 63 (1981)] the „rules” and „regulations” edited by the proprietor of the „Unicorn” Pharmacy, Károly Rothschnack, for the pharmacists and auxiliary personnel working in the „officina” and in the laboratories were discussed. In the present, concluding section, the rules of the night service (inspection) and such general directions are revealed which may deserve attention even in our days.

Dr. B. Z b o r a n: *Die Haus- und einer Apotheke im vergangenen Jahrhundert*

Verfasser hat in seinen früheren Publikationen, die seitens der Eigentümers (Károly Rothschnack) der Apotheke „Egyszarvú” („EINHORN”) in Debrecen am Ende des vergangenen Jahrhunderts für die Angestellten der Apotheke zusammengestellten „Vorschriften” bekanntgegeben. In dieser Vorschrift hat Genannter detailliert das erwünschte Verhalten für die in der Offizina und im Laboratorium durchgeführten Arbeiten sowie die fachlichen Anforderungen festgelegt. Im abschliessenden Teil gibt er Vorschriften für den Nachtdienst (Inspektion) sowie solche allgemeine Anordnungen bekannt, die eventuell — auch unter den heutigen Verhältnissen — berücksichtigungswert wären.

* *Resumo en Esperanto:*

D-ro L. Burgetti: *Interrilato de la granduzina bestkuracado kaj la praktika farmacio*

La aŭtoro en sia laboraĵo eksplikas la diferencojn de la interrilitoj bestkuracisto-farmacisto kaj kuracisto-farmacisto. Li aludas al la pli novaj postuloj kreitaj de la evoluo. Li prezentas la plej gravajn karakterizaĵojn bezonatajn al la ekonomio de la interrilito de agrikultura granduzino kaj apoteko. Poste li per la priskribo de la elformiginta, konkreta laborinterrilato laŭteme grupigite konigas la esencan flankon de la interrilito bestkuracisto-farmacisto. Li substrekas la renkontigo-punktojn de la du diversaj aktivecoj en la praktikaj demandoj, kiuj estiĝis en intereso de plibonigo de la provizado. Li grupigas la problemojn malhelpantajn la interriliton bestkuracisto-farmacisto, kaj proponas la kreskigon de la veterinaro informa rolo de la designitaj distriktaj apotekoj.

(*Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Ernsey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtára, Budapest, Üllői út 26. — 1085*)

Érkezett: 1981. IV. 14.